

20. Η φύλαξη των ανατολικών συνόρων και οι Ακρίτες

Τα σύνορα της αυτοκρατορίας προστατεύονται από μόνιμους φρουρούς, τους Ακρίτες. Με τα κατορθώματά τους γίνονται αγαπητοί στον λαό, που τους κρατάει αθάνατους με τους θρύλους και τα τραγούδια του.

Τα σύνορα της αυτοκρατορίας ήταν απέραντα και η φύλαξη τους ήταν διαρκής φροντίδα για το Βυζαντινό κράτος. Ιδιαίτερα δύσκολη ήταν η προστασία των **ανατολικών συνόρων**. Άφηζαν από τον Καύκασο και τον Εύξεινο Πόντο, κι ακολουθώντας τον Τίγρη και τον Ευφράτη ποταμό έφταναν ως τον Περσικό Κόλπο. Πέρα από τα σύνορα αυτά ζούσαν λαοί που, συχνά, έκαναν επιδρομές και λεηλατούσαν τις ανατολικές βυζαντινές περιοχές.

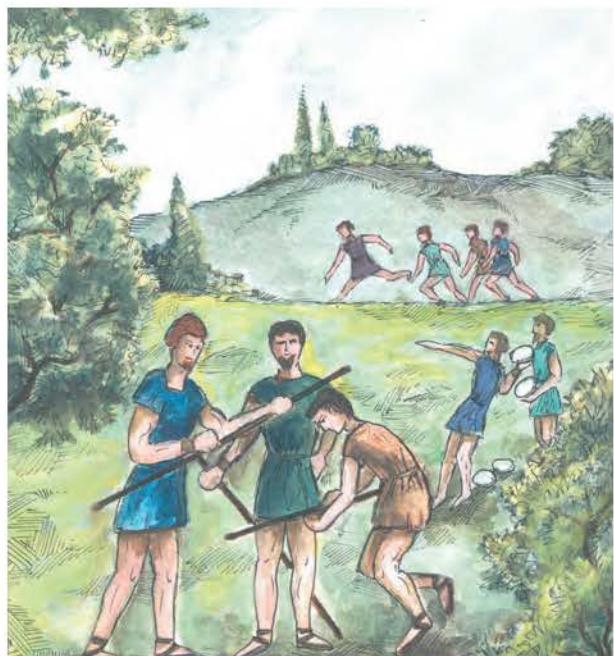
Για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα αυτό οι Βυζαντινοί, έβαλαν στις **άκρες** αυτές των συνόρων μόνιμους φρουρούς που τους ονόμαζαν **Ακρίτες**. Στους Ακρίτες έδιναν δωρεάν γη για καλλιέργεια¹, άλογα και πανοπλίες για τους πολέμους και τους απάλλασσαν από τους φόρους.

Οι Ακρίτες έγιναν ονομαστοί στα χρόνια που απειλούσαν το Βυζάντιο οι Άραβες (7ος – 10ος αι.). Χιλιάδες παλικάρια, οργανωμένα σε μεγάλες ομάδες, φρουρούσαν τα περάσματα των συνόρων κι εμπόδιζαν τους εχθρούς να λεηλατούν τα μέρη εκείνα. Όταν δεν πολεμούσαν, γυμνάζονταν στο τρέξιμο και στο κοντάρι. Βοηθούσαν ακόμη να σχυρωθούν οι ακριτικές πόλεις και να χτιστούν κάστρα και βίγλες² στα μέρη τα οποία φύλαγαν.

Ο λαός τους ένιωθε προστάτες του, τους αγαπούσε και τους θαύμαζε για την ανδρεία τους. Κι έτσι ανδρειωμένους τους εξήμνησε στα **ακριτικά τραγούδια**. Τα τραγούδια αυτά, που μιλούν για τη ζωή και τους αγώνες των Ακριτών, σώθηκαν από γενιά σε γενιά, αγαπηθηκαν από τον λαό μας κι έγιναν η αρχή των δημοτικών μας τραγουδιών.

Ο πιο ξακουστός από τους Ακρίτες ήταν ο **Βασίλειος Διγενής**, που στο πρόσωπό του συγκέντρωνε τα χαρίσματα όλων των Ακριτών και εξυμνήθηκε ξέχωρα στο έπος³ «Βασίλειος Διγενής Ακρίτας».

Στην Κύπρο, στον Πόντο, στην Κρήτη και σ' όλη την Ελλάδα μιλούν και τραγουδούν, ακόμη και σήμερα, για «της γης των ανδρειωμένο», που είναι απόγονος του Ηρακλή, του Αχιλλέα και του Μεγαλέξανδρου, αλλά και πρόγονος του κλέφτη του 1821.

1. Οι Ακρίτες γυμνάζονταν για να είναι πάντα ετοιμοπόλεμοι.

¹ Όσοι έπαιρναν στρατιωτόπι, αναλάμβαναν την υποχρέωση να το υπερασπίζονται τις ώρες των κινδύνων.

² βίγλα: μικρό ασφαλισμένο παρατηρητήριο, σε ψηλό μέρος.

³ έπος: πολύστιχο ποίημα που μιλά για ηρωικά κατορθώματα.

- Γιατί οι Βυζαντινοί τοποθέτησαν μόνιμους φρουρούς στα σύνορα;
- Πώς περνούσαν οι Ακρίτες τον καιρό της ειρήνης;
- Γιατί αγαπήθηκαν τόσο πολύ και τραγουδήθηκαν από τον λαό οι Ακρίτες;

2. Ο Διγενής στην Κύπρο και στην Κρήτη

«Στην Κύπρο και στην Κρήτη μολογούν πως ο Διγενής, εκτός από τη φύλαξη των συνόρων της Ανατολής είχε έγνοια και για τα δύο νησιά, την Κύπρο και την Κρήτη, που τα χρόνια εκείνα δέχονταν συχνά πυκνά τις επιθέσεις των Αράβων (Σαρακηνών).

Για να βρεθεί κοντά τους, λέει, τις ώρες που κινδύνευαν, πάταε γερά στην Ασία, στήριζε το δεξί του χέρι στις κορυφές των κυπριακών βουνών και μ' ένα πτήδημα βρισκόταν ορθός στην κορυφή του Ψηλορείτη, γυροφέρνοντας τη ματιά του στα πέλαγα του νησιού, μην τ' απειλούν σαρακηνά καράβια. Θεριός, όμως, καθώς ήταν ο ίδιος και δυνατά καθώς ήταν τα σάλτα⁴ του, άφησαν σημάδι της παλάμης του στο κυπριακό βουνό, τον Πενταδάχτυλο, και αχνάρι της πατημασιάς του στον Ψηλορείτη της Κρήτης που οι παλιοί το λεν ακόμη: «η πατουχιά⁵ του Διγενή!».

2.α. Ο Διγενής στην Κύπρο και στην Κρήτη.

3. Τα ακριτικά τραγούδια

Για το πέρασμα του Διγενή από την Κρήτη, μιλούν και τα ριζίτικα τραγούδια, που τραγουδιούνται ακόμη στο νησί και κρατούν ζωντανή τη μνήμη της παλικαριάς και του άδικου θανάτου του:

«Ο Διγενής ψυχομαχεί κι η γη τόνε τρομάσσει.
Βροντά κι αστράφτει ο ουρανός και σειέται ο απάνω κόσμος.
Κι ο κάτω κόσμος άνοιξε και τρίζουν τα θεμέλια
και η πλάκα τον ανατριχιά πώς θα τόνε σκεπάσει,
πώς θα σκεπάσει τον αϊτό, της γης τον αντρειωμένο.

Σπάτι δεν τον εσκέπαζε, σπήλιο δεν τον εχώρει,
τα όρη εδρασκέλιζε, βουνών κορφές επήδα.
Στο γλάκιο⁶ πιάνει ο νιος λαγό, στον πήδο πιάνει αγρίμι,
την πέρδικα την πλούμιστή ξοπίσω την αφήνει.
Ζηλεύει ο Χάρος, με χωσιά⁷ μακριά τόνε βιγλίζει
κι ελάβωσέ του την καρδιά και την ψυχή του επήρε.

Συλλογή Στίλπωνος Κυριακίδον.

3.α. Ο κρητικός λυράρης Νίκος Ξυλούρης τραγουδήσε με επιτυχία ακριτικά τραγούδια της πατρίδας του.

⁴ σάλτα: δυνατό πήδημα.

⁵ πατουχιά: πατημασιά.

⁶ γλάκιο: τρέξιμο.

⁷ χωσιά: ενέδρα, παγίδα, μπαμπεσιά.

4. Οι Ακρίτες τον καιρό της ειρήνης

Στους φρουρούς των συνόρων μοιράζονταν δημόσιες εκτάσεις γης, με την υποχρέωση να τις καλλιεργούν και να τις βελτιώνουν. Στη διπλή αυτή φροντίδα των Ακρίτων αναφέρεται και το παρακάτω ακριτικό τραγούδι, που τραγουδιέται μέχρι σήμερα από τους Έλληνες του Πόντου. Σύμφωνα μ' αυτό ο γενναίος Ακρίτας-πολεμιστής είναι τόσο άξιος γεωργός και επιδέξιος καλλιεργητής, που και τα πουλιά αικόμη τον θαυμάζουν και τον μακαρίζουν για το περιβόλι του:

«Ακρίτας κάστρον ἔχτισε κι ακρίτας περιβόλι,
σ' ἐναν τόπο ομαλό, σε καρπερό λιβάδι.

Όσα του κόσμου τα φυτά, κει φέρνει και φυτεύει
κι όσα του κόσμου τ' αμπελιά, κει φέρνει κι αμπελώνει
κι όσα του κόσμου τα νερά, κει φέρνει κι αυλακώνει
κι όσα του κόσμου τα πουλιά, κει πάνε και φωλεύουν.
Πάντα κελάθηδαν κι έλεγαν: «Πάντα να ζεις Ακρίτα!»

Ποντιακό τραγούδι

5. Ακρίτας οργάνει το στρατιωτόπι του.
(Εικόνα από βυζαντινή μικρογραφία)